

לבנינה של תורה

שיחות שנמסרו בבית המדרש על ידי ראש הישיבה הרב ברוך וידר שליט"א

שיחה תצב

כ"ד באדר ב' תשפ"ד
פרשת "שמיני"

"לעם נולד כי עשה"

קשיי השעה כחבלי משיח

התורה. יישר כוח גדול על כך לר"מים ולתלמידים! בלימודנו כישיבה וכפרטים הוספנו כוח גדול באומה, כדברי הרב זצ"ל ב'אורות התורה'² שכל יחיד ויחיד העוסק בבניין התורה בעצמו מחזק ונותן פרנסה רוחנית לרוח האומה, שהיא זו המקנה לאומה את כוח ההתמודדות במלחמה. גם במלחמה מוחשית הרוח היא המנצחת.

למרות זאת, אני מוטרד: אלפי בני ישיבות עתידים לצאת בימים הקרובים לפגרת 'בין הזמנים'. היאך אנו מרשים זאת לעצמנו? מה יהא על נשמת האומה? הצורך בכך מובן, גם רובם המוחלט של החיילים השתחרר לזמן-מה וחזר או עתיד לחזור ללחימה בשנית. אולם, מה יהא על הנשמה הישראלית, הניזונית וחיה מלימוד התורה, במשך חודש ניסן? המצב מורכב כל-כך, ואני מרגיש כפי שרבים אחרים מרגישים, שבמידה מסוימת המצב 'תקוע' מהיבטים רבים. אמנם,

היום הוא יום כ"ג באדר ב'. לדעות מסוימות זהו יום הקמת המשכן ובו התחילו שבעת ימי המילואים. בכל יום מימים אלו משה רבנו בנה את המשכן ופירק אותו, כדי להכין את העתיד של בניין הקדושה והשראת השכינה בישראל¹. גם אנו נעסוק בכך ביום בזה, בסייעתא דשמיא.

"אַלֶּף לַמָּטָה"

בהזדמנות זו, בעומדנו כשבוע לפני סיום ה'זמן', ברצוני להצדיע לר"מים ולבני הישיבה על התנהלותם במשך ששת החודשים האחרונים.

ביום הזה לפני ששה חודשים התחלנו את 'זמן חורף' מיד עם פרוץ מלחמת שמחת תורה, ומאז אנו

מגויסים בבית-המדרש במשך שישה חודשים

מיום ליום. כולי מלא התפעלות מכך שיחד עם כל המורכבויות והקשיים, חרף היותם של רבים מבני בני הישיבה מגויסים, על אף ההשתתפות בלוויות ובצער הציבור - בוערת בבית המדרש מסירות נפש להעמדת

**עלינו לזכור
שהייסורים, השאלות
והבירורים
הם חלק הכרחי
בתהליך הלידה והגאולה**

² פרק ב, אות ד: "אחד מהדרכים של עסק התורה לשמה הוא, להעשיר את כנסת ישראל בכחות רוחניים גדולים, וכל מה שמתרבה אור התורה, ועמה חבתה וכבודה, בלב אחד מישראל, הרי הכח היסודי של האמה מתחזק ומתאמץ".

¹ עיין במדבר רבה, פרשה יב, סימן טו: "וַיְהִי בַיּוֹם פְּלוֹת מִשֶּׁה" (במדבר ז, א) - אי זה יום? זה ר"ח ניסן... כל ז' ימי המילואים היה משה מעמיד את המשכן בכל בוקר ובוקר מושחו ומקריב ומפרקו. אותו היום העמידו ומשחו ולא פרקו... נמצאנו למדין שבכ"ג באדר התחילו ימי המילואים אהרן ובניו ומשכן וכל הכלים לימשח".

אכן, אנו נדרשים לברר את כל היסודות וראשית כל עבור עצמנו, שהרי בית המדרש הוא מקום לבירורים. נברר לעצמנו מהו יחסנו לשיבת ציון ולעלייה לארץ, מהו יחסנו ללימוד תורה ומהו היחס בין לימוד תורה לשאר החובות הלאומיות. נושא זה עומד כעת במוקד הוויכוחים בחברה הישראלית, ויש רבים שלא זכו לטעום מעולם מטעמו של אור התורה וסבורים שאין לאומה שום צורך בלימוד התורה. אולם, האמת היא שללא תורה אין חיים לאומה, כפי שכתב רב סעדיה גאון⁷: **”כי אומתנו איננה אומה כי אם בתורתיה”**. מאידך גיסא, נוצרה כעת מציאות חדשה בעם ישראל בה גם לומדי תורה נדרשים להיות שותפים במלחמה. מי לנו כיהושע בן נון, שהוא ממוסרי התורה - **”משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים”**⁸ עד לזמננו אנו, ויחד עם זאת משה מצווה אותו⁹: **”בְּחַר לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הַלֶּחֶם בְּעַמְלֶק”**. יהושע היה, אם כן, גם לוחם בית המדרש וגם מצביא הלוחם מלחמות ה'. יהושע שילב באישיותו גדלות ועמל של תורה יחד עם פעילות צבאית עניפה. (אולם, חלילה לנו שהשירות הצבאי ביאנו לידי ירידה מבחינה רוחנית, שהרי ידוע לנו שהתורה היא העומדת לעם ישראל.)

בירורים נוקבים מעין אלה נערכים כעת בכל שדרות האומה ועלינו לברר את השאלות לעצמנו ומתוך כך לעם ישראל ולציבור הרחב.

”כִּי חָלָה גַם יִלְדָה צִיּוֹן אֶת בְּנֵיהָ”

שאלות קשות ורבות מנסרות כיום בחלל-אווירה של החברה הישראלית, אולם ברור לנו שאלו הם חבלי לידה. במהלכה של לידה זו עלינו לשוב ולשנן את דברי הנביא ישעיהו בפרק האחרון של נבואותיו¹⁰: **”בְּטָרֶם תַּחֲלִיל יִלְדָה בְּטָרֶם יָבֹא חֶבֶל לָהּ וְהַמְלִיטָה זָכָר”**. ברם, צירים אלו יכולים להסתיים ברגע אחד: **”מִי שָׁמַע פְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בַּיּוֹם אֶחָד אִם יוֹלֵד גּוֹי פְּעַם אֶחָת כִּי חָלָה גַם יִלְדָה צִיּוֹן אֶת בְּנֵיהָ”**? - הייתכן שביום אחד יבוא המשיח והכל יבוא על מקומו בשלום? ממשיך הנביא ואומר את הפסוק החשוב ביותר כעת עבורנו:

עם ישראל משמיד בגבורה ובמסירות רבים ומשמעותיים מבין אויבי האומה, **”כִּן יֵאבְדוּ כָּל אוֹיְבֶיהָ הַ”**³, אך בלחץ אומות העולם עדיין לא הושלמה המשימה של מיגור אויבי ה' וישראל עמו. בתוך העם יש קולות נוראיים, המוצאים את ביטויים בכלי התקשורת השונים. עלינו להתנתק מתרבות ההרס הנשמתי והנפשי, החונקת אותנו ויוצרת בקרבנו שטיפת מוח נפשית, טהרתית, רוחנית, תרבותית ומנטלית. גם אנו משועבדים לתרבות הסרטים וה'סדרות' ועלינו לברור את דרכנו⁴.

”כִּמו הָרָה תִּקְרִיב לִלְדֹת”

כאשר אנו יוצאים לפגרת 'בין הזמנים' עלינו לשים ליבנו למתרחש בעם ולהקדיש מחשבה לכיוון אליו התהליכים צועדים. אי לכך, ברצוני להיזכר היום, ערב היציאה ל'בין הזמנים' בדברים הפשוטים. אנו מצויים בעיצומו של תהליך הלידה של שיבת ציון - **”כִּי חָלָה גַם יִלְדָה צִיּוֹן אֶת בְּנֵיהָ”**⁵. חז"ל כבר לימדונו שסדר הגאולה יהיה מלווה בחבלים קשים⁶, שכדרכם של חבלי לידה ילכו ויתגברו מצירים חלשים לצירי לחץ כואבים. אין ספק שאנו מצויים כעת בתקופת גאולה והייסורים שהאומה עוברת כעת הם כולם ייסורי צמיחה, כעין הייסורים שחש התינוק בתקופה בה צומחות ומתפתחות שיניו. כעת חולפים עלינו ייסורים של בירורים עמוקים המתרחשים במרחב הציבורי הישראלי, בנוגע לשאלת זהותנו ומהותנו וליחסנו ולהשענותנו על אומות העולם, שהן עבורנו כמשענת קנה רצוץ. בירורים נוקבים ועמוקים אלו בלטו מאוד בשנה החולפת בשל סוגיית הרפורמה ונרגעו מעט עקב מאורעות שמחת תורה, אך לצערנו כעת הם שבו במידה מסוימת לצורה בו התנהלו בתחילה.

³ שופטים, פרק ה, פסוק לא

⁴ כפי שדובר בשיחה הקודמת.

⁵ ישעיהו, פרק טו, פסוק ח

⁶ ראה למשל זוהר, פרשת פנחס, דף רמט, עמוד א: **”וְכַד יִיְתִי צִפְרָא דְאֶקְרִי שְׁחַר”** ייטי לה חבלים דְגְלוּתָא, וּבְגִין דָּא אֶתְקְרִיאת אֵילַת הַשְּׁחַר עַל שֵׁם קְדֻוּתָא דְצִפְרָא, דְחַבְלִים לָהּ כִּי לִלְדָה. ה"ד: **”כִּמו הָרָה תִּקְרִיב לִלְדֹת תַּחֲלִיל תִּזְעַק בְּחַבְלֶיהָ”**. (פירוש הסולם: וכשיבא הבקר, הנקרא שחר. יבואו לה חבלי הגלות. ומשום זה היא נקראת אילת השחר. על שם שחרות שבבקר, שאז חבלים לה כיוולדה. זה שאמר: 'כמו הרה תקריב ללדת תחיל תזעק (בחבליה וגו')

⁷ האמונות והדעות, מאמר ג

⁸ אבות, פרק א, משנה א

⁹ שמות, פרק יז, פסוק ט

¹⁰ פרק טו, פסוקים ז-ט

- "המסמך שאתה חושב שריבוננו של עולם חתם איתנו כיצד לעשות את הגאולה, כמו שאתה רוצה או כמו שאני רוצה". הלוא אנחנו מאמינים שהוא בעל הבית! לאחר מכן למד עימו הרב צבי יהודה את דברי רבנו בחיי שמסביר את הקושי עימו התמודד משה רבנו¹⁶: "ודע, כי ענייני הגלות הזה הראשון רמז לענייני גלותנו זה האחרון, שאנו עומדים בו בשעבוד ויסורין ברשות מלכות אדום", היא אמריקה דהיום. "...וכן הגואל העתיד יהיה נגלה וחוזר ונכסה, שהרי גאולה זו עתידה להיות כדמיון גאולת מצרים בהרבה ענינים, וכן אמר הנביא¹⁷: 'פִּימִי צִאתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶרְאֶנּוּ נִפְלְאוֹת', וכאשר יתקרב הקץ תהיינה צרות רבות ומתחזקות והוא סימן הישועה לישראל".

הסיבה שבגינה כך הוא סדרה של הגאולה אינה משנה לנו, והמעוניין יכול להעמיק חקר בעניינה בפנימיות התורה. העיקר הוא שעלינו להכיר בכך שאנו מצויים בעיצומה של לידה והקשיים העוברים עלינו הם חבלי-לידה. כך מסרו לנו חז"ל¹⁸: "אמר רבי יוחנן: אם ראית דור שצרות רבות באות עליו כנהר - חכה לו, שנאמר¹⁹: 'כִּי יָבוֹא כְּנֶהֱרַךְ צָר רֹחַ ה' נֹסֶסָה בו', וסמך ליה: 'וְבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל'".

"בְּכָל דְּדַרְכֵיךָ דַּעְהוּ"

כאמור, אני מוטרד מה יהא על עם ישראל ב'בין הזמנים'. אולם, המענה לכך נתון בידינו, בידינו ובידיכם. אמנם, סדר העולם שיש צורך לעסוק גם בחול - לסייע בבית, לקניות ולניקיון, ולהתנדב עבור עם ישראל, אך על הכל להיות מתוך "חיים שְׂיִשׁ בָּהֶם יֵרָאֵת שְׂמִים וְיֵרָאֵת חֵטָא" ומתוך ראייה שאף זה הוא חלק מן התורה שריבוננו של עולם העניק לנו, כפי שאכילה ועבודה הן חלק מהתורה עם כל ההכנות הנדרשות להן. כשם שהשירות בצבא הוא חלק מהתורה, כך גם 'בין הזמנים' והכניסה לעולם העשייה הם חלק מהתורה, שהלוא התורה כוללת הכל. כך מלמדת אותנו התורה הגדולה - תורת ארץ ישראל.

"הָאֲנִי אֲשַׁבֵּר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֵר ה' אִם אֲנִי הַמוֹלִיד וְעִצְרָתִי אָמַר אֶלְקִיף". מסביר המהר"י קרא¹¹: "האני היצירתי לישראל כאשה היושבת על המשבר? ולא דין הוא שאהיה מוליד להם, אתמהא! והלא סימני ישועה הם צרות כסימני חבלים ללידה". מו"ר הרב דרוקמן זצ"ל היה חוזר רבות על דברי רש"י במקום: "האני אביא את האשה על המשבר ולא אפתח רחמה להוציא עוברת! כלומר: שמא אתחיל בדבר ולא אוכל לגמור! והלא אני המוליד את כל היולדות, ועכשיו שמא עצרתי?!". כלומר, כאשר התהליך מתחיל איש לא יצליח לעצור את הלידה הגדולה הזו שחלה גם ילדה ציון את בניה. איננו יודעים מתי הילד המיוחל יגיח לחלל העולם, אולם ברי לנו שתהליך המופלא ימשך ללא הפוגה וללא עצירה, כפי שהרב הדרי זצ"ל שה'חפץ חיים' התבטא "זה מתחיל!".

בה במידה עלינו לזכור שהייסורים, השאלות והבירורים הם חלק הכרחי בתהליך הלידה והגאולה¹². סיבת הדבר אינה משמעותית עבורנו באותה מידה בה משמעותית לנו עצם הידיעה כי אלו הם חבלי לידה, כפי שליוולדת לא חשובה הסיבה לצירים שהיא חשה אלא עצם הידיעה שהכאבים הלופתים אותה הם הם צירי הלידה. גם כאשר משה רבנו בא לגאול את ישראל המצב הורע ופרעה הורה¹³: "תִּכְבֹּד הַעֲבֹדָה עַל הָאֲנָשִׁים". במצב קשה זה עמד אדון הנביאים נוכח השאלה הקשה ותהה לפני ריבוננו של עולם¹⁴: "לְמָה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה לְמָה זֶה שְׁלַחְתָּנִי: וּמֵאֵז בְּאֵתִי אֶל פְּרַעֲה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרַע לְעַם הַזֶּה וְהִצֵּל לֹא הִצֵּלְתָּ אֶת עַמֶּךָ".

בתחילת ימי המלחמה הבאנו את הסיפור המדהים¹⁵ על האברך הצעיר שהגיע לרבנו הרב צבי יהודה זצ"ל באמצע הלילה במהלך מלחמת יום הכיפורים כשכולו מלא ספקות וחייבוטי-נפש עקב המראות הקשים שראה במלחמה, והרב צבי יהודה הטיח בו מיד בפותחו את הדלת: "תן לי את המסמך!", הלה תמה: "איזה מסמך?"

¹¹ שם

¹² עיין לנתיבות ישראל, עמוד קמב בשם הראי"ה: "כי דרך הגאולה בעצמה הוא כזה שמתוכו מגיעים לידי יאוש, והוא הוא שעושה את הגאולה ומביא את בן דוד".

¹³ שמות, פרק כה, פסוק ט

¹⁴ שמות, פרק ה, פסוקים כב-כג

¹⁵ התפרסם במלואו בהמעין, גיליון 247, עמודים 155-154

¹⁶ שמות, פרק ה, פסוק כב

¹⁷ מיכה, פרק ז, פסוק טו

¹⁸ סנהדרין, דף צח, עמוד א. עיין במצוין בשיחות הרצ"ה, אורות התחיה,

פרק יד, הערה 16.

¹⁹ ישעיהו, פרק נט, פסוקים יט-כ

הקודש. ברם, אם לא נראה זאת כך אני חושש מהשלכות הדבר על קיומה של נשמת האומה. עלינו להביא הביתה מאור התורה שספגנו בישיבה ולשתף בו את המשפחה, את ההורים, את האחים והאחיות, את החברים, את החברה שמסביבנו. נעודד אותם על ידי אורה של תורה, אור של תורת ארץ ישראל וירושלים, המנוגד לשדר הבוקע מן הטלוויזיה שכולו מלא רוח שנאה ופילוג. זהו אורה של תורה גדולה ומעודדת, המתחסת לתהליך הלידה כפי שאישה שמחה להיכנס ללידה, וחוזרת על כך שוב ושוב, בבחינת **”כִּי חָלָה גַם יִלְדָה צִיּוֹן אֶת בְּנֵיהָ”**. אור גדול זה יידע כיצד להאיר את כל החשיכה והמורכבויות. מכוחו ידוע לנו בוודאות כי הניצחון מובטח לנצח ישראל והוא המעניק לנו את תעצומות הנפש לצלוח את הקשיים והמורכבויות. אדרבה, מכוחם של אלו אנו מתחשלים, מתחזקים ומתיישרים, וכך עם ישראל ילך הלך ועלה **”עַד יֵצֵא כְּנָגָה צְדָקָה וְיִשׁוּעָתָה פִּלְפִיד יִבְעֵר”**²².

”אַחַבְדָּה לֹו בְּכָל יוֹם שְׂיָבוֹא”

כשם שאנו מדגישים את זאת שהגאולה מופיעה בתהליך טבעי ומדורג **”קמעא קמעא”**, כך צריכה להיות בקרבנו אמונה שכפי שקראנו קודם בישיבה - ברצות ה' מסוגלת הלידה להתפרץ פתאום ובבת אחת תתרחש לידה מלאה. מפתח של חיה, היינו יולדת, מצוי בידי של הקב"ה, אומרים חז"ל²³, ואולי הם רמזו בכך גם למפתחה של לידתה של הגאולה שנמשלה לה. עלינו להאמין כי ייתכן שברצות ה' כבר בערב פסח הקרוב כל עם ישראל יגיע לכאן להקריב קרבן פסח, וישיבת 'הכותל' תיפתח לכל ותהיה הומה אנשים וכדומה. כך הוא שלח לנו ביד נביאו מלאכי, חותם הנביאים²⁴: **”...וּפְתָאֵם יָבוֹא אֶל הַיְכָלוֹ הָאֲדוֹן אֲשֶׁר אַתֶּם מִבְּקָשִׁים וּמִלְאָה הַבְּרִית אֲשֶׁר אַתֶּם חֹפְצִים הִנֵּה בָא אֲמַר ה' צְבָאוֹת”**.

הרב זצ"ל כתב במאמר 'דרך תשובה', המופיע ב'מאמרי הראיה'²⁰, על החיבור בין הקודש והחול והיחס לציונות החילונית. הציונות החילונית אכן בנתה ובונה את המדינה, אך בשל מבטה החולי-מערבי היא איננה עומדת על עומק משמעותה ועדיין לא התרוממה להבין את ההכרח הקיומי שבקודש. אמנם, כיוון שבעומק הדברים התנועה הציונית איננה חילונית על כן מהלך שכזה נדון לכישלון. לעומת זאת, אצל הגויים המדינה הינה חילונית במהותה, ועל כן ביכולתה לשגשג ולהצליח גם אם היא **”תופרד מן הדת”**. אך זו, כאמור, אינה דרכנו.

כך כותב שם הרב זצ"ל: **”אמנם החול הוא מוכשר להיות משמש את הקודש, מחזקו ומאמצו, עושה לו כונניות”** - מקום להתייצב עליו - **”ומבססו בחיים מעשיים, אבל חלילה לו להשיג את גבולו ולעמוד במקומו”**. על כן, **”הקודש מוכרח לשוב על כנו בתנועה הלאומית והציונית שלנו, כי רק עימו מקור חיים. ואז יחיה הוא בכוחו גם את ערכי החול, אשר הוכנו ועוד יוכנו להיות למסעדים. וזאת תהיה לנו דרך התשובה אשר תרפאנו מכל מחלותינו ותקרב את גאולתנו השלמה”**. הדברים הללו אמנם פשוטים, אך הם מחייבים עבודה מאומצת בבית-המדרש.

”אִי זֶה הַדֶּרֶךְ יִשְׁכֵּן אוֹר”

כאמור, אנו עומדים לפני היציאה לימי 'בין הזמנים'. בראשית דברינו הזכרנו שבימים אלו היה משה מקים את המשכן ומפרקו בכל יום ויום. מובא בחסידות²¹ שבמעשים אלו הכין את הכוח לנפילות ולקימות של השכינה ושל חיי הקודש בישראל. גם בימים אלו מוטלת עלינו החובה הגדולה והקדושה לעסוק בתורה, לקום למניין ולהתפלל בתוך זמן קריאת שמע ותפילה. זה ברור, ואדרבה בזמנים אלו זוהי חובה יתירה מאשר בישיבה. אולם, הדבר העיקרי הוא לקדש את 'בין הזמנים', לקדש את החול שעלינו לעסוק בו מתוך

²⁰ חלק ב, עמודים 317-318

²¹ עיין אמרי אמת, פקודי, שנת תרצ"ד, ד"ה ביום: "שהקמת המשכן התחילה עוד בכ"ג אדר ובכל יום היה משה מעמיד את המשכן ומפרקו, ההקמה השלימה לא היתה עד החודש הראשון לשון התחדשות, **הרי זו היא עיקר העבודה להכין מזמן האור לשעת נפילה וזה הכין משה רבינו**". עיין עוד באר מים חיים, פקודי, ד"ה אלה פקודי.

²² ישעיהו, פרק סב, עמוד א

²³ תענית, דף ב, עמוד א

²⁴ מלאכי, פרק ג, פסוק א